

Piotr Drzewiecki, Mateusz Kot

Troska Kościoła w Polsce o edukację medialną

Łódzkie Studia Teologiczne 25/1, 41-58

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PIOTR DRZEWIECKI

Wydział Teologiczny

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

MATEUSZ KOT

Wydział Teologiczny

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

TROSKA KOŚCIOŁA W POLSCE O EDUKACJĘ MEDIALNĄ

Słowa kluczowe: edukacja medialna, nauczanie Kościoła o środkach społecznego przekazu, Konferencja Episkopatu Polski

1. Wprowadzenie. 2. Nauczanie Kościoła w Polsce nt. edukacji medialnej. 2.1. Edukacja medialna jako zagadnienie II Polskiego Synodu Plenarnego. 2.2. Konferencja Episkopatu Polski nt. edukacji medialnej. 3. Przykłady aktywności Kościoła w Polsce w zakresie edukacji medialnej. 3.1. Formy aktywności w szkolnictwie katolickim. 3.2. Parafialne formy edukacji medialnej. 3.3. Inicjatywy ruchów katolickich. 4. Wnioski i postulaty

1. WPROWADZENIE

W nauczaniu Kościoła o mediach widać wyraźną ewolucję. W XIX w. i początkach XX w. dominował ton zagrożeniowy. Rozwój prasy wysokonakładowej i wydawnictw traktowano jako narzędzie szerzenia ideologii niezgodnych z nauczaniem Kościoła. Nowy wynalazek kinematografii dostarczał problemów moralnych związanych z przedstawianiem seksualności. O poczuciu zagrożenia świadczą m.in. pełne obaw wypowiedzi papieży, m.in. Grzegorza XVI, Piusa IX, Leona XIII i Piusa XI¹. Ostatni z wymienionych jest autorem pierwszej encykliki poświęconej problemom przekazów medialnych, a ściślej rozwojowi kinematografii. W *Vigilanti cura* z 1936 r. Pius XI nie tylko daje wyraz apostołskiej troski i przestrzega przed zagrożeniami, ale też wspiera inicjatywy katolickie zmierzające do większej odpo-

¹ Grzegorz XVI, *Encyklika o liberalizmie i religijnym indyferentyzmie* (1832), nr 15; Pius IX, *Encyklika o zagrożeniu Kościoła we Włoszech przez rewolucję* (1849), nr 15; Leon XIII, *Encyklika o położeniu Kościoła we Włoszech* (1882), nr 17; Pius XI, *Encyklika o chrześcijańskim wychowaniu młodzieży* (1929), nr 90–91.

wiedzialności i aktywności w dziedzinie nowych środków przekazu². Jego następca, Pius XII, w Encyklice *Miranda prorsus* z 1957 r. – pierwszej, która tematycznie obejmuje wszelkie dostępne wówczas środki przekazu, a więc prasę, radio i telewizję – konsekwentnie podąża tą formą nauczania³. Wskazuje na zagrożenia, ale uzupełnia to wskazanie prezentacją mediów jako narzędzi rozwoju ludzkości oraz wzywa do odpowiedzialnego z nich korzystania. Przełomem w nauczaniu Kościoła na temat mediów jest dekret Soboru Watykańskiego II *Inter mirifica* z 1963 r., w którym podkreślono, że współodpowiedzialność za media wyraźnie spoczywa także na odbiorcach przekazów⁴. Późniejsze nauczanie stanowi kontynuację i rozwój tego podejścia, mające swój wyraz w dorocznych orędziach na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu – począwszy od pierwszego, ogłoszonego przez Pawła VI w 1967 r. – oraz dokumentach Papieskiej Rady (a wcześniej Komisji) ds. Środków Społecznego Przekazu, począwszy od Instrukcji *Communio et progressio* z 1971 r.⁵. Zamiast ostrzegać przed zagrożeniami ze strony mediów – jak czyniono w XIX w. i na początku XX w., wybrano paradygmat wychowawczy. Nauczanie Kościoła o mediach przybrało pozytywny kierunek, akcentujący wolną wolę człowieka w dokonywaniu wyborów medialnych, zachęcający do kształcenia swoich umiejętności korzystania z mediów i budowania krytycznego podejścia do prezentowanych przez nie wartości. Kościół tym samym stał się jednym z ważniejszych promotorów edukacji medialnej na świecie.

Przedmiotem badań zaprezentowanych w niniejszym artykule są doświadczenia Kościoła w Polsce w tym zakresie. Analizę podzielono na dwie części. Pierwsza ma charakter teoretyczny i dotyczy dokumentów II Polskiego Synodu Plenarnego (1991–1990) oraz Konferencji Episkopatu Polski, w których podjęto tematykę edukacji medialnej. Analiza stanowi kontynuację podobnych badań, które prowadził śp. ks. prof. dr hab. Antoni Lewek (1940–2010), twórca Instytutu Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie⁶. W drugiej części artykułu podano przykładowe formy aktywności Kościoła w Polsce w zakresie edukacji medialnej, dotyczące szkolnictwa katolickiego, parafii i ruchów katolickich. We wnioskach przedstawiono praktyczne rady i najpilniejsze zadania dotyczące rozwoju wychowania do mediów w Polsce i rolę Kościoła w upowszechnianiu tej formy edukacji zarówno w obszarze formalnym (szkolnym), jak i nieformalnym (społecznym, kościelnym).

² Pius XI, *Encyklika o widowiskach kinematograficznych* (1936).

³ Pius XII, *Encyklika o filmie, radiu i telewizji* (1957).

⁴ Sobór Watykański II, *Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli* (1963), nr 10.

⁵ Papieska Komisja ds. Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja duszpasterska o środkach społecznego przekazu* (1971); Paweł VI, *Orędzie na I Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu – Środki społecznego przekazu ważnym elementem cywilizacji* (1967).

⁶ A. Lewek, *Podstawy edukacji medialnej i dziennikarskiej*, Warszawa: Wydawnictwo UKSW 2003, 160–190.

2. NAUCZANIE KOŚCIOŁA W POLSCE NT. EDUKACJI MEDIALNEJ

Nauczanie Kościoła w Polsce nt. edukacji medialnej ma program rozproszony, ale spójny. Uwaga ta dotyczy całości nauczania Kościoła w tym zakresie, więc nie jest to szczególnie fenomen naszego kraju. Podobnie jak w całym Kościele, tak i w Polsce nie wypracowano jednego dokumentu, w którym zawarto by całość problematyki i przedstawiono stosunek Kościoła do tych zagadnień. W wielu jednak dokumentach, komunikatach, listach pasterskich, oświadczeniach i innych publikacjach umieszczono fragmenty bądź dotyczące ogólnie problematyki mediów w społeczeństwie i życiu Kościoła, bądź też zawierające wskazania dla odbiorców przekazów medialnych, w tym zagadnienia związane ze szkolnictwem, z wychowaniem do mediów w rodzinie, kształceniem postaw w korzystaniu z mediów. Analiza podjęta w tym artykule obejmuje kilkanaście wybranych dokumentów, głównie ze współczesnego nauczania Episkopatu Polski po 1989 r. Uwzględniono też istotny dla problematyki edukacyjno-medialnej dokument II Polskiego Synodu Plenarnego pt. *Ewangelizacja kultury i środków społecznego przekazu*⁷.

2.1. EDUKACJA MEDIALNA JAKO ZAGADNIENIE II POLSKIEGO SYNODU PLENARNEGO

II Polski Synod Plenarny obradował w latach 1991–1999. Spośród wielu zagadnień religijnych i społecznych podjęto również ważną refleksję na temat mediów, możliwości ich wykorzystania w życiu i misji Kościoła w świecie. Znajdujemy to m.in. w dokumentach: *Potrzeba i zadania nowej ewangelizacji na przełomie II i III tysiąclecia chrześcijaństwa* (nr 36), *Powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie* (nr 24), *Kościół wobec życia społeczno-gospodarczego* (nr 37, nr 53), w najpełniejszy sposób jednak w dokumencie *Ewangelizacja kultury i środków społecznego przekazu*, w którym poświęcono odrębne fragmenty dotyczące potrzeby wychowania do mediów w rodzinie i w szkole (nr 79–83).

W dokumencie tym, w podrozdziale *Kościół o środkach społecznego komunikowania*, najpierw wskazano na ogólne przemiany, które dokonały się za sprawą rozwoju środków społecznego przekazu (nr 18–29). Nie mają one jedynie charakteru technicznego, ale społeczno-kulturowy. Mowa o narodzinach nowego „pokolenia mass mediów”, środki przekazu przyczyniły się bowiem do nowego sposobu myślenia i zapośredniczonego przez media doświadczania świata. Rzeczywistością staje się to, co podają nam przekazy medialne. Ta fundamentalna zmiana istotnie zmienia nasze funkcjonowanie jako odbiorców przekazów, ale także jako podmiotów kultury i religii (nr 18).

Kościół formułuje podstawowy cel funkcjonowania mediów, który określa jako „służbę prawdzie, dobru i pięknu” – wartościom absolutnym, których urzeczywist-

⁷ Dokumenty Polskiego Synodu Plenarnego, http://www.opoka.org.pl/nauczanie/d_episkopatu/Synod_dokumenty.pdf (dostęp: 21.10.2015), 93–116.

nianie ma być celem komunikacji medialnej. Cel ten został ukazany podmiotowo, w perspektywie każdego człowieka, który ma prawo być rzetelnie i obiektywnie poinformowany o wydarzeniach dziejących się na świecie i w ten sposób budować swój do nich stosunek. Medialna służba prawdzie jest służbą człowiekowi (nr 19), ale także służbą całemu społeczeństwu i narodowi, służbą na rzecz poszanowania godności ludzkiej i budowy autentycznej kultury, w której jest również miejsce na przekaz Ewangelii (nr 20). Wreszcie jest to także służba mająca swój międzynarodowy i międzykulturowy wymiar (nr 21). Problematyka odbioru przekazów medialnych została ukazana aksjologicznie i personalistycznie. Podkreślono wartości absolutne jako cel komunikacji medialnej. Wskazano na osobę jako centrum tej komunikacji, ale funkcjonującą we wspólnocie narodowej i ogólnoludzkiej. Same zaś media uznano za neutralne i indeterministyczne narzędzia służby społecznej i kulturowej.

Wskazano również na szereg problemów związanych z tak pojętym funkcjonowaniem mediów, stawiając m.in. zarzut manipulowania – odbierania człowiekowi roli podmiotu przekazów medialnych poprzez dyktowanie określonych ideologii, czy też komercjalizacji mediów – w których to hierarchia wartości nie jest określana przez kulturę, ale ekonomię, a kryterium służby zastępowane jest kryterium zysku (nr 23). Kościół jednak nie skupia się na zagrożeniach, a jedynie sygnalizuje wybrane problemy. Wskazuje na pozytywne funkcje mediów, zwłaszcza telewizji, w zakresie informacji, edukacji i rozrywki, przypomina jednak o potrzebie dbania o wspólnotowe życie rodzinne, podważane przez indywidualizm odbioru mediów (nr 23). Dostrzega potrzebę odpoczynku z udziałem mediów, ale też wskazuje, że taka forma powinna mieć swój umiar (nr 24). Przyznaje nawet, że media mogą nam pomagać w zmierzeniu się z obecnością zła i przemocy w świecie, ale jednocześnie powinno to być uzupełniane działaniem wychowawczym, które te negatywne strony ludzkiego życia stawia we właściwej proporcji (nr 25). Kościół widzi dla siebie ogromny potencjał w korzystaniu z mediów. Dla katolickich nadawców i dziennikarzy dostrzega nawet nową formę realizacji chrześcijańskiego „posłannictwa prorockiego” (nr 26). Przede wszystkim szuka praktycznych sposobów nowej ewangelizacji (nr 27). Media w takim ujęciu nie są zatem pojmowane zagrożeniowo, ale przede wszystkim jako zadania społeczne, kulturowe, wychowawcze i religijne, do których realizacji Kościół również czuje się zobowiązany.

W nr 28 dokumentu odnajdujemy istotny zapis dotyczący odbiorców przekazów medialnych. Podkreślono w nim godność, wolność i odpowiedzialność człowieka – odbiorcy przekazów medialnych. Inaczej może stać się ich „niewolnikiem”, przedmiotem w miejsce podmiotu. Budowaniu tej podmiotowości ma służyć krytycyzm w stosunku do przekazów medialnych, świadoma zdolność oceniania i wybierania przekazów wartościowych, w miejsce jedynie „lekkich i banalnych”. Tak dobrane przekazy mają rozwijać „poczucie zmysłu artystycznego” i służyć „wyższej kulturze”. Media mają przyczyniać się do tego, byśmy stawali się doskonalszymi ludźmi. Proces wymaga jednak naszego wysiłku, zwłaszcza przez kształtowanie postawy krytycznej i świadomej.

Wyżej zaprezentowane i poddane analizie fragmenty dokumentu *Ewangelizacja kultury i środków społecznego przekazu* (nr 18–29) stanowią pewien program pod-

stawowy edukacji medialnej w Kościele w Polsce. Dokument synodalny zawiera również praktyczne wskazania w tym zakresie. Zawarto go w podrozdziale *Wobec świeckich środków społecznego przekazu*, nr 79–83. Jest tutaj m.in. mowa o formacji do dojrzałego korzystania z mediów, o wychowaniu do właściwego odbioru mediów w rodzinie oraz o wychowaniu szkolnym, jak również o pomocy mediów chrześcijańskich. Wskazano na potrzebę koordynacji działań edukacyjno-medialnych, w których powinny uczestniczyć rodziny, Kościół, szkoły, rozmaite grupy i stowarzyszenia oraz same środki społecznego przekazu. Podkreślono znaczenie osobistych i bezpośrednich relacji międzyludzkich, zastępowanych często przez rzeczywistość „fikcyjnych bohaterów” medialnych. Przede wszystkim należy rozróżnić, z jakim rodzajem mediów mamy do czynienia, przyjmować ich przekaz w sposób rozważny i krytyczny (nr 79).

Obowiązek edukacyjno-medialny spoczywa przede wszystkim na rodzicach. Powinni oni własnym przykładem uczyć odpowiedzialnych form korzystania z mediów, oglądać z dziećmi, a potem rozmawiać z nimi na temat odebranych przekazów medialnych, wspólnie korzystać i oceniać gry komputerowe, wskazywać, że potrzebne jest zachowanie reguły umiaru w korzystaniu z tych służących rozrywce i edukacji pomocy (nr 80). Kościół formułuje zatem proste i dające się realizować praktyczne rady dotyczące edukacji medialnej w rodzinie. Podkreśla również, że w jej realizacji istotny jest kontakt osobisty, bezpośrednie spotkania, a przede wszystkim rozmowa na temat przekazów medialnych.

Podobnie rzecz dotyczy edukacji szkolnej, w której również należałoby wypracować formy służące rozwojowi zdolności analitycznych i krytycznych w odniesieniu do przekazów medialnych. „Dystans krytyczny” w stosunku do mediów powinien obejmować przede wszystkim świadomość różnicy między obrazem medialnym a rzeczywistością, a edukacja medialna powinna uwzględniać m.in. uczenie się języka mediów, a także zaznajamianie z systemem produkcji i prawami ekonomicznymi, które rządzą systemem środków komunikowania (nr 81). W tym fragmencie nie zawarto przesłania, jak taka edukacja medialna ma być realizowana w szkole, czy w formie odrębnych zajęć obowiązkowych, czy też pozalekcyjnych i dodatkowych. Wskazano jednak na sam program i cele kształcenia szkolnej edukacji medialnej. W tym programie szczególnie miejsce zajmuje poznawanie języka mediów, budowanie postawy krytycznego odbioru, świadomość mechanizmów funkcjonowania mediów, technicznych, ale także społeczno-ekonomicznych.

Rodzina i szkoła – te dwa podstawowe środowiska wychowawcze – wymagają też wsparcia ze strony innych podmiotów społecznych, w tym państwa, organizacji pozarządowych. Wskazano na potrzebę integralnej, skoordynowanej i wielopodmiotowej edukacji medialnej w społeczeństwie. W dokumencie podkreślono również znaczenie mediów katolickich w realizacji tego zadania. Powinny one pomagać w rozeznawaniu, które przekazy służą rozwojowi odbiorcy, jak również propagować formy praktycznej edukacji medialnej. Mowa m.in. o rubrykach zawierających recenzje programów telewizyjnych, czasopism dla dzieci i młodzieży, gier komputerowych czy stron www. Wskazano też na potrzebę publikacji pomagających rodzicom nawiązać dialog z dziećmi na temat ich ulubionych przekazów telewizyjnych,

wyjaśniających jak jest zbudowany taki przekaz, jak działa na psychikę człowieka, jakie skutki powoduje długotrwałe oglądanie telewizji czy korzystanie z gier komputerowych (nr 82). Określone zadania sformułowano też dla osób duchownych. Również i one są narażone na niekorzystne, niesłużące powołaniu przekazy medialne. Wskazano na potrzebę zachowania umiaru, rozeznawania, a nawet unikania tego, co może przynieść im szkodę (nr 83). Zapis ten można również interpretować w odniesieniu do innych wychowawców medialnych – rodziców i nauczycieli.

Dokument *Ewangelizacja kultury i środków społecznego przekazu* zawiera jasny i czytelny program edukacji medialnej w Kościele w Polsce, i szerzej, w polskim społeczeństwie. Przedstawiono personalistyczną filozofię funkcjonowania człowieka w świecie mediów, podkreślając przede wszystkim aspekty aksjologiczne. Wskazano na instrumentalny i indeterministyczny charakter mediów jako środków służby społecznej i kulturowej. Na tak zbudowanej teorii mediów możliwy jest konsekwentny program społecznej edukacji medialnej, obejmującej wiele podmiotów działania, skoordynowanych i wzajemnie się wspierających. Przede wszystkim wskazano na potrzebę edukacji medialnej w rodzinie i szkole, ale także realizowanej przez inne podmioty wspierające te dwa podstawowe środowiska wychowawcze. Cenną inspiracją jest podanie praktycznych form realizacji tej edukacji, także w odniesieniu do nadawców medialnych.

2.2. KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI NT. EDUKACJI MEDIALNEJ

W nauczaniu Konferencji Episkopatu Polski również trudno wskazać na dokumenty w całości poświęcone problematyce mediów i edukacji. Trudno również wskazać takowe, jeśli chodzi o nauczanie poszczególnych biskupów diecezjalnych. Są jednak chlubne wyjątki. Szczególnego wyróżnienia wymaga postawa biskupa Adama Lepy, który od kilkudziesięciu lat podejmuje zarówno w swoim nauczaniu, jak i działalności naukowej i publicystycznej problem wychowania do mediów. Warto wymienić wybrane jego publikacje: *Pedagogika mass mediów* – jeden z pierwszych podręczników akademickich z tej dziedziny w Polsce, *Funkcja logosfery w wychowaniu do mediów* czy też *Media a postawy*⁸. Prezentuje on model edukacji medialnej pojętej przede wszystkim jako kształtowanie postaw względem przekazów medialnych i budowanie systemu wartości w konfrontacji z nimi jako wychowanie i formację duchową do korzystania z mediów.

Tematyka edukacyjno-medialna jest relatywnie często podejmowana przez hierarchów pełniących funkcję przewodniczących Rady ds. Środków Społecznego Przekazu Konferencji Episkopatu Polski. Pełnili ją m.in. arcybiskup Sławoj Leszek Głódź (2001–2012), a od 2012 r. arcybiskup Wacław Depo. Na uwagę zasługuje istnienie samej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu, funkcjonującej w ramach Konferencji Episkopatu Polski, której celem jest zapewnienie opieki duszpasterskiej

⁸ A. Lepa, *Pedagogika mass mediów*, Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie 2003; tenże, *Funkcja logosfery w wychowaniu do mediów*, Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie 2006; tenże, *Media a postawy*, Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie 2003.

środowiskom medialnym i twórczym w polskich diecezjach⁹. Arcybiskup Wacław Depo wprowadził praktykę dorocznej publikacji z okazji Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu, w Polsce obchodzonego przez Kościół zawsze w trzecią niedzielę września. Wcześniej miała ona okazjonalny program. W „Słowie” z 2015 r. arcybiskup Depo zauważa m.in., że media katolickie nie mogą zastępować wychowania, katechezy czy homilii, ale mogą stanowić cenne ich uzupełnienie. Zachęcał katolików do lektury pism religijnych, słuchania audycji i oglądania programów telewizyjnych, m.in. by pogłębić swoje przeżywanie roku liturgicznego¹⁰. Z kolei w *Przesłaniu...* z 2014 r. podkreślił znaczenie mediów i dziennikarzy katolickich w „wychowaniu odbiorców w wierze” poprzez przekazywanie i wyjaśnianie nauczania Kościoła¹¹. Oprócz arcybiskupa Depo podobną praktykę publikacji dorocznego przesłania dotyczącego mediów stosują m.in. ordynariusze arcybiskup Henryk Hoser i biskup Ignacy Dec¹².

Tematyka edukacyjno-medialna jest też obecna w listach pasterskich Konferencji Episkopatu Polski. Trzeba jednak zauważyć, że do tej pory nie opublikowano listu, który w całości byłby poświęcony zagadnieniu obecności Kościoła w mediach, czy też formacji odbiorców przekazów medialnych. Są to jedynie elementy tej tematyki, choć trzeba zaznaczyć, bardzo ważne z punktu widzenia wychowania do mediów. I tak np. w 2009 r. polscy biskupi opublikowali list dotyczący języka polskiego, w którym wyrazili swój niepokój o współczesną edukację czytelniczną, zwłaszcza o to, w jaki sposób współczesne przekazy medialne przyczyniają się do degradacji tego „bezcennego dobra” narodowego i jakie wywołuje to skutki we współczesnym wychowaniu¹³. W liście z 2012 r., dotyczącym chrześcijańskiego świętowania niedzieli, wskazali m.in. na potrzebę wspólnej lektury książek i czasopism religijnych oraz korzystania z mediów katolickich¹⁴. Tematyka edukacyjno-medialna, choć jedynie pośrednio, pojawia się również w listach dotyczących wychowania. I tak np. w 2011 r. biskupi polscy podkreślili integralny rozwój człowieka jako główny cel wychowawczy, dostrzegając „niebezpieczeństwo jednostronnego kształcenia pod presją współczesnej cywilizacji zdominowanej przez technikę i prawa rynku”¹⁵. Edukacja medialna powinna polegać na zaznajamianiu się z techniką medialną i funkcjonowaniem mediów na rynku, jednocześnie podkreśla się potrzebę bardziej

⁹ Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, http://episkopat.pl/struktura_kep/rady/21.1.rada.html (dostęp: 22.10.2015).

¹⁰ W. Depo, *Słowo na Dzień Środków Społecznego Przekazu*, Częstochowa, 14 września 2015 r.

¹¹ W. Depo, *Przesłanie na Niedzielę Środków Społecznego Przekazu*, Częstochowa, 21 września 2015 r.

¹² List abp. Henryka Hosera SAC na 49. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Warszawa–Praga, 20 września 2015 r.; I. Dec, *Komunikat dotyczący Dnia Środków Społecznego Przekazu*, Świdnica, 15 września 2013 r.

¹³ List pasterski Episkopatu Polski. *Bezcenne dobro języka ojczystego*, Częstochowa–Jasna Góra, 26 listopada 2009 r., nr 2.

¹⁴ List pasterski Episkopatu Polski na Niedzielę Świętej Rodziny. *Zachowujcie niedzielę, a niedziela zachowa waszą rodzinę*, Warszawa, 30 grudnia 2012 r., nr 3.

¹⁵ List pasterski z okazji Tygodnia Wychowania w Polsce. *Wszyscy zaczynijmy wychowywać*, Licheń–Włocławek, 12–18 września 2011 r.

humanistycznego podejścia, kształcenia w krytycznym odbiorze, wychowywania do wartości, formacji religijnej. Ważną funkcję w kształtowaniu odbiorców medialnych powinni pełnić kapłani. W liście kierowanym do nich w 2014 r. polscy biskupi zachęcają, by media stały się dla nich nowym narzędziem ewangelizacji, dzięki nim można też docierać do osób, które nie uczestniczą jeszcze w życiu własnych parafii. Wskazali jednak, żeby kapłani prezentowali w mediach nie swoje poglądy, ale nauczanie Kościoła¹⁶.

Na szczególną uwagę zasługuje program Konferencji Episkopatu Polski przygotowany w 2012 r. przez Radę ds. Społecznych – *W trosce o człowieka i dobro wspólne*, a szczególnie rozdział VI, zatytułowany *Media w służbie prawdy i dobru*, w całości poświęcony zagadnieniom medialnym¹⁷. Podkreślono w nim, że media są współczesnymi znakami czasu, stałą częścią naszego codziennego życia. Etyczna odpowiedzialność za nie spoczywa zarówno na nadawcach, jak i odbiorcach (nr 46). Niestety dla mediów podstawowym kryterium stała się oglądalność i czytelność. Informacja stała się towarem, który ma być atrakcyjny dla odbiorców, co ma swoje skutki w poziomie rzetelności dziennikarstwa i dla prawdziwego przedstawiania samych faktów (nr 47). Odbiorcy mają prawo do poznania obiektywnego obrazu rzeczywistości, a nie jego „karykatury, której źródłem są poglądy dziennikarza czy polityka” (nr 49). Media mają przede wszystkim wypełniać swoją służebną rolę względem wartości prawdy i dobra. Podkreślono znaczenie transmisji Mszy św. i innych uroczystości religijnych, które zapewniają wiernym, zwłaszcza chorym, dostęp i możliwość pośredniego uczestniczenia w celebracjach religijnych (nr 48). Zachęcono wiernych do większego zainteresowania się czasopismami, audycjami i programami telewizyjnymi o religijnym charakterze, które zawierają być może trudniejsze w odbiorze treści, ale za to bardziej „donioślejsze” i sprzyjające rozwojowi duchowemu człowieka. Biskupi dostrzegają pewien regres czytelności książek religijnych. Ten problem proponują postrzegać jako wyzwanie moralne przypominając, że podczas każdej Mszy św. spowiadamy się powszechnie z grzechu zaniedbania (nr 52).

Tematyka edukacyjno-medialna jest też obecna – choć bardzo szczątkowo – w komunikatach i oświadczeniach Konferencji Episkopatu Polski. Szczególnie podczas omawiania przez biskupów polskich problemu związanego z obecnością TV Trwam na multipleksie cyfrowym, czy też przy podejmowaniu kwestii wspólnej troski o misję i utrzymanie mediów publicznych. I tak np. w 2012 r. w jednym z komunikatów, biskupi polscy podkreślili, że dzielą współczesne z troską o los mediów publicznych, zachęcając do wypełniania obowiązku ponoszenia opłaty abonamentowej. Jednocześnie podkreślili konieczność traktowania nadawców katolickich na równi z innymi podmiotami publicznymi i komercyjnymi¹⁸. W 2012 r. przygotowano w tej sprawie specjalne oświadczenie, w którym stwierdzono m.in. że

¹⁶ *List do kapłanów na Wielki Czwartek 2014 r. „Kochać i służyć”*, Warszawa, 13 marca 2014 r., nr 3.

¹⁷ *Dokument Konferencji Episkopatu Polski przygotowany przez Radę ds. Społecznych. W trosce o człowieka i dobro wspólne*, Tarnów: Wydawnictwo Biblos 2012, nr 46–52.

¹⁸ *Komunikat z 358. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski*, Wrocław, 23 czerwca 2012 r., nr 7.

wykluczenie TV Trwam z multipleksu cyfrowego narusza zasadę pluralizmu i równości wobec prawa, tym bardziej że większość odbiorców naszego kraju stanowią katolicy, których pozbawia się tego dostępu¹⁹. Apel ten był powtarzany także w następnym roku i przy okazji innych zebrań plenarnych Konferencji Episkopatu Polski²⁰. W 2013 r. na jednym z zebrań podjęto szerszą kwestię „mediów w służbie Kościoła w Polsce”, wskazując na proces współczesnego scalania środków społecznego przekazu w jeden przekaz, głównie internetowy²¹. Biskupi tym samym zauważają potrzebę zaistnienia Kościoła w nowej kulturze medialnej, poddanej procesom cyfryzacji i konwergencji różnych środków komunikowania. W innym komunikacie, z 2011 r., przypominają zapis o misji telewizji publicznej i wartościach chrześcijańskich obecny w art. 18. ust. 2. Ustawy z 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. 1993 r. Nr 7 poz. 34) oraz o orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego z 1995 r., w którym potwierdzono zasadność tej regulacji jako zgodnego z zasadą demokratycznego państwa i konstytucyjną zasadą równości²².

Wyżej zaprezentowane dokumenty, tak jak zaznaczono na początku, prezentują jedynie wybrane zagadnienia związane z edukacją medialną. Ich podejmowanie ma charakter okazjonalny i elementarny. Nie wypracowano całościowego dokumentu poświęconego problematyce mediów i Kościoła, w tym wychowania do mediów. Taki dokument bądź też list pasterski byłby bardzo potrzebny. Stanowiłby kontynuację podjętego na II Synodzie Plenarnym wątku edukacyjno-medialnego, porządkowałby całość zagadnienia poruszanego przez poszczególnych biskupów, czy też Konferencję Episkopatu Polski. Mając na uwadze ciągle dokonujący się postęp techniczny i brak powszechnej edukacji medialnej w naszym kraju, zwłaszcza w szkolnictwie, także należy mieć nadzieję, że uda się wypracować mądre rozwiązanie w tym zakresie. Zwłaszcza, że są podejmowane różne inicjatywy społeczne i edukacyjne przez Kościół w Polsce, co będzie przedmiotem analizy II części (p. 3) artykułu.

3. PRZYKŁADY AKTYWNOŚCI KOŚCIOŁA W POLSCE W ZAKRESIE EDUKACJI MEDIALNEJ

Poniżej zaprezentowano przykłady zaangażowania szkół, parafii i ruchów katolickich w edukację medialną w Polsce. Analiza, obejmująca zarówno formalną jak i medialną edukację, ma zmierzać do wypracowania integralnego, społecznego-oświatowego programu katolickiego wychowania do mediów.

¹⁹ *Oświadczenie Rady Stałej Konferencji Episkopatu Polski w sprawie przyznania Telewizji Trwam miejsca na multipleksie cyfrowym*, Warszawa, 16 stycznia 2012 r.

²⁰ *Oświadczenie Konferencji Episkopatu Polski w sprawie Telewizji Trwam*, Warszawa, 6 marca 2013 r.; *Komunikat z 359. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski*, Warszawa, 3 października 2012 r.

²¹ *Komunikat z 361. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski*, Warszawa, 6 marca 2013 r., nr 1; 3.

²² *Komunikat z 356. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski*, Przemyśl, 14–16 października 2011 r., nr 7.

3.1. FORMY AKTYWNOŚCI W SZKOLNICTWIE KATOLICKIM

Każda katolicka szkoła w Polsce wchodzi w skład Rady Szkół Katolickich w Polsce. W roku szkolnym 2013/2014 było ich – łącznie szkół publicznych i niepublicznych – 582, a tym szkół podstawowych 185, gimnazjów 202, liceów ogólnokształcących 139, zawodowych i techników 14 oraz specjalnych (dla młodzieży z problemami wychowawczymi lub rozwojowymi) 34²³. Niektóre ze szkół podejmują się inicjatyw edukacyjno-medialnych. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 30 maja 2014 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2014 r., poz. 803) takie inicjatywy powinny być realizowane w ramach programu nauczania w ramach przedmiotów, takich jak: informatyka, język polski, muzyka, plastyka i inne. Nie ma wyodrębnionego przedmiotu zajmującego się całościowo edukacją medialną, który byłby prowadzony przez specjalnie do tego celu wykształconego nauczyciela. Dlatego uczniom pozostają koła zainteresowań oraz inicjatywy nauczycieli, którzy chcą zadbać o ich rozwój.

Szkoły katolickie starają się wychodzić naprzeciw zainteresowaniom medialnym swoich uczniów. Otwierane są nowe klasy humanistyczne, których program nauczania zawiera elementy dziennikarstwa. Przykładem może być prowadzony reportersko-językowy profil klasy w Liceum Ogólnokształcącym im. bł. ks. J. Popiełuszki w Stalowej Woli. W opisie czytamy, że profil ten łączy zainteresowania językowe, reporterskie i kulturowe oraz pozwala poznać tajniki warsztatu dziennikarskiego dzięki spotkaniom z ludźmi radia, prasy, telewizji²⁴.

Szkoły organizują także spotkania z dziennikarzami – praktykami mediów, którzy prowadzą dodatkowe lekcje i warsztaty dla uczniów. Przykładem takiej formy jest inicjatywa I Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego w Siedlcach, w ramach której zorganizowano spotkanie warsztatowo-dziennikarskie z redaktorem Wiesławem Łuką, prozaikiem, reportażyście, krytykiem literackim i scenarzystą filmowym. W ramach spotkania uczniowie zgłębiali wiedzę dotyczącą różnych gatunków dziennikarskich, informacyjnych i publicystycznych. Zadaniem praktycznym każdego uczestnika było napisanie sprawozdania z spotkania z redaktorem Wiesławem Łuką²⁵. Na spotkania z uczniami zapraszani są również teoretycy. W franciszkańskim Katolickim Liceum Ogólnokształcącym w Legnicy warsztaty prowadzili wykładowcy i studenci Wyższej Szkoły Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu²⁶.

Uczniowie są także motywowani do samodzielnego funkcjonowania w mediach. Zakładają redakcje szkolne i wydają własne gazety uczniowskie. Uczniowie

²³ *Rada Szkół Katolickich, Szkoły Katolickie w Polsce*, http://www.rsk.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=93:szkoa-z-dusz&catid=48:media-o-rsk&Itemid=161 (dostęp: 31.01.2016).

²⁴ *Oferta edukacyjna LO im. Bł. Ks. Jeżego Popiełuszki w Stalowej Woli*, <http://skst.pl/rekrutacja-liceum/oferta-edukacyjna-lo/> (dostęp: 31.01.2016).

²⁵ *Spotkanie z dziennikarzem Wiesławem Łuką*, <http://www.klosiedlce.pl/index.php/component/content/category/16-o-szkole>, (dostęp: 31.01.2016).

²⁶ *Warsztaty dziennikarskie*, <http://klo.franciszkanie.pl/index.php/liceum> (dostęp: 31.01.2016).

mają też okazję poznać oprogramowanie służące do składu tekstów w Katolickim Liceum Ogólnokształcącym im. św. Maksymiliana Marii Kolbego w Szczecinie²⁷ lub uczą się specjalnie zaprojektowanych do tego celu narzędzi online, umożliwiających publikowanie gazetek szkolnych na wspólnym przeznaczonym do tego portalu. Podjęła się tego redakcja z Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego SPSK w Kutnie²⁸.

Dziedzina dziennikarstwa radiowego jest rozwijana poprzez radiowęzły szkolne. Przykładem takiej inicjatywy jest radiowęzeł w Katolickim Liceum Ogólnokształcącym im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Łomży. Przygotowywane przez uczniów audycje radiowe noszą tytuły: *Narodowe Czytanie*, *Międzynarodowy Dzień Praw Człowieka*, *Bożonarodzeniowy Dar Serca*, *Międzynarodowy Dzień Języka Ojczystego*, *Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych*, *Warto uczyć się angielskiego*, *Kulturalne Środy*²⁹. Inną inicjatywą radiową wykazało się Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. Cypriana Norwida w Białej Podlaskiej. Audycje uczniów są emitowane w Radiu Podlasie³⁰.

Rosnące możliwości dostępu do coraz lepszych i tańszych rozwiązań technicznych ułatwiają kontakt uczniów z mediami. Często nauczyciele mogą wykorzystywać darmowe narzędzia online, które są tworzone przez organizacje pozarządowe lub pasjonatów. Mnogość inicjatyw oraz ich różnorodność pokazują wszechstronność działań katolickich szkół w zakresie edukacji medialnej. Większy nacisk należy jednak położyć na dziennikarstwo telewizyjne. Dostrzegalny jest bowiem brak zaangażowania szkół w prowadzenie przez uczniów kanałów filmowych na YouTube. Katolickie szkoły na YouTube mają założone łącznie 9 kanałów, które można wyszukać wpisując frazę „katolickie liceum”, „katolickie gimnazjum” 8 wyników, „katolicka szkoła podstawowa” 6 wyników³¹. Na uwagę zasługuje jednak profil Katolik Sandomierz, którego autorami są uczniowie Katolickiego Gimnazjum im. św. Jadwigi Królowej w Sandomierzu³². Zajmują się oni produkcją filmów i reportaży z życia szkoły.

Inną formą edukacji medialnej w szkolnictwie katolickim może być aktywny udział uczniów szkół katolickich w ogólnopolskich konkursach wiedzy o mediach, jakim jest Olimpiada Medialna. To właśnie do niego zgłaszano uczniów z Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego w Gdyni³³. Podobne inicjatywy spotykamy przy

²⁷ *Gazetka szkolna Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego im. św. Maksymiliana Marii Kolbego w Szczecinie*, <http://sk.edu.pl/en/uczniowie/gazetka-szkolna/112-gazetka-2014-grudzien.html> (dostęp 31.01.2016).

²⁸ *Młodzieżowa Akcja Multimedialna*, <http://dev.mam.media.pl/show/editorial/473> (dostęp 3.02.2016).

²⁹ *Katolickie Gimnazjum im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Łomży*, http://kglo.edu.pl/?page_id=760 (dostęp: 31.01.2016).

³⁰ *Archiwum dźwięków Katolickiego Radia Podlasie*, <http://archiwum.radiopodlasie.pl/?p=30695%27>, (dostęp: 31.01.2016).

³¹ Dane na 31 stycznia 2016 r.

³² *Katolik Sandomierz*, <https://www.youtube.com/channel/UCAiR-yjv6uwZm-zEyWGzS8Q>, (dostęp: 31.01.2016).

³³ *Olimpiada Medialna*, <http://www.olimpiada-medialna.edu.pl/> (dostęp: 3.02.2016 r.). Dane organizatorów V edycji Olimpiady Medialnej.

innych konkursach, np. Konkurs Wiedzy o Mediach, który wygrała uczennica Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego w Ostrowcu Świętokrzyskim³⁴.

3.2. PARAFIALNE FORMY EDUKACJI MEDIALNEJ

Inicjatywy parafialne w dziedzinie edukacji medialnej angażują każdą dziedzinę tworzenia i odbierania mediów. Podczas przeprowadzania badań do tej pracy nie zaobserwowano przypadku, który łączyłby wszystkie te zadania w obrębie jednej parafii. Wskazane okazało się, podobnie jak w przypadku katolickich szkół, wyodrębnienie przykładowych inicjatyw medialnych w celu zaznaczenia ich obecności w Polsce.

Parafialne radia zakładane są sporadycznie ze względu na wysokie koszty zakupu lub wynajmu sprzętu nadawczego oraz problemy formalne związane z uzyskaniem częstotliwości radiowej. Jednak założenie radia internetowego generuje już znacznie mniejsze koszty. Za przykład może posłużyć parafia św. Franciszka z Asyżu w Prażmowie³⁵. Nie jest to jednak inicjatywa osamotniona, ponieważ podobne działania podjęła parafia Bożego Ciała w Oleśnie³⁶. Tworzenie radia nie jest jednak częstą aktywnością parafialną. Nawet istniejące radia parafialne nie są zaawansowane technicznie, o czym można wnioskować po szacie graficznej stron oraz ograniczonych materiałach publikowanych w audycjach.

Znacznie inaczej funkcjonują radia na poziomie diecezji i archidiecezji. Radio Archidiecezji Poznańskiej Emaus nie jest jedynie radiem internetowym, ale także ma swoje częstotliwości i jest emitowane w systemie analogowym. Nie jest to inicjatywa osamotniona, ponieważ diecezje również mają częstotliwości tradycyjne i łączą to z transmisją internetową³⁷. Za przykład mogą posłużyć: Radio Głos (które może być odbierane także na urządzeniach obsługujących aplikacje systemu Android), Radio Nadzieja, KRDP, Anioł Beskidów, Em Kielce.

Inną formą aktywności medialnej w parafiach są telewizje internetowe. Zazwyczaj są to filmy publikowane na serwisie YouTube. Są one jednak prowadzona w sposób nieregularny, przy użyciu nie zawsze profesjonalnego sprzętu nagrywającego obraz i dźwięk. Wyjątkiem jest tutaj parafialna inicjatywa parafii bł. Doroty z Mątów w Gdańsku. Nagrywane materiały publikowane na YouTube zostały nakręcone w sposób estetyczny i profesjonalny. Liczba opublikowanych materiałów w 2015 r. to 45 filmów³⁸.

Jako przykład diecezjalnej telewizji internetowej posłuży Salve.tv – telewizja internetowa diecezji warszawsko-praskiej. W odróżnieniu od wcześniej omawianego przykładu, posiada ona własną platformę internetową, dzięki czemu nie musi

³⁴ *Konkurs Wiedzy o Mediach okiem koordynatora – rozmowa z dr hab. Renatą Piasecką-Strzelec*, <http://presik.cba.pl/2015/04/25/konkurs-wiedzy-o-mediach-wywiad/>, (dostęp: 3.02.2016).

³⁵ *Parafia św. Franciszka z Asyżu w Prażmowie*, <http://www.parafia.prazmow.pl/> (dostęp: 31.01.2016).

³⁶ *Radio Parafii Oleśno*, <http://www.radio.parafiaolesno.com.pl/>, (dostęp: 31.01.2016).

³⁷ *Radio Emaus*, <http://www.radioemaus.pl/>, (dostęp: 4.02.2016).

³⁸ *Parafia pw. bł. Doroty z Mątów*, <http://www.parafijasien.gda.pl/> (dostęp: 31.01.2016).

publikować filmów na innych serwisach. Oferta programowa zawiera programy informacyjne, rozrywkowe i edukacyjne. Jak czytamy w opisie inicjatywy: pierwszym programem nadawanym przez Salve TV w październiku 2015 r. była codzienna relacja na żywo z Watykanu z Synodu Biskupów o rodzinie, którą obejrzało ponad 70 tys. widzów w Internecie i ponad 1,5 mln we współpracujących z nami telewizjach ogólnopolskich. W Salve TV obejrzenie dyskusje na żywo na tematy elektryzujące opinię publiczną, programy autorskie i relacje z najważniejszych wydarzeń z życia Diecezji Warszawsko-Praskiej i Kościoła katolickiego w Polsce³⁹.

Najczęstszą formą inicjatyw medialnych w parafiach są różne odmiany przedsięwzięć z zakresu edukacji filmowej. Mogą przybrać one formę rekolekcji filmowych, np. w parafii św. Jadwigi w Gorlicach⁴⁰. Jest to jednak inicjatywa jednorazowa. Przykładem regularnego przedsięwzięcia edukacyjno-filmowego jest Katolicki Dyskusyjny Klub Filmowy, działający w Łodzi w parafii św. Anny. Jego założeniem było wyświetlanie oraz wspólne dyskutowanie nad filmami, które zostały przez inicjatora przedsięwzięcia uznane za wartościowe⁴¹. Podobną inicjatywą wykazała się parafia św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Grzybowie, inicjując Młodzieżowe Koło Filmowe⁴².

Edukacja medialna to także nauczanie umiejętności związanych z techniczną obsługą mediów. Warsztaty z pracy w środowisku komputerowym prowadzone są w Klubie Seniora U Salezjanów w Poznaniu⁴³ oraz w parafii pw. św. Maksymiliana Kolbego w Koninie⁴⁴. W warsztatach komputerowych i fotograficznych można też uczestniczyć – niezależnie od wieku – w parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Pychowicach⁴⁵.

Często spotykaną inicjatywą jest zakładanie parafialnej biblioteki, zawierającej także zbiory multimedialne. Są to audiobooki, filmy na DVD. Taka biblioteka multimedialna jest m.in. w parafii pw. św. Józefa w Sarnowie⁴⁶.

Innowacyjnym aspektem realizacji troski Kościoła o edukację medialną są organizowane spotkania parafian z przedstawicielami świata nauki w zakresie medioznawstwa. Za przykład może tu posłużyć cykl spotkań z medioznawcami w parafii NMP Matki Pięknego Miłości w Warszawie. Osobą odpowiedzialną za to przedsięwzięcie jest prof. UKSW dr hab. Grzegorz Łęcicki⁴⁷. Spotkania dla parafian przybierają też formę jednorazowych spotkań tematycznych, jak choćby Rodzina w świecie mediów – szanse i zagrożenia w parafii pw. św. Pawła Apostoła w Bochni⁴⁸. Prakty-

³⁹ *O Salve.tv*, <http://www.salvetv.pl/o-salve-tv-10555>, (dostęp: 31.01.2016).

⁴⁰ *Parafia św. Jadwigi w Gorlicach*, <http://gorlice-jadwiga.rzeszow.opoka.org.pl/nowa/>, (dostęp: 3.02.2016).

⁴¹ *Parafia św. Anny w Łodzi*, <http://www.parafia.swietej-anny.pl/> (dostęp: 3.02.2016).

⁴² *Parafia pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Grzybowie*. <http://www.grybow.parafia.info.pl/> (dostęp: 3.02.2016).

⁴³ *Klub u Salezjanów*, <http://www.klubusalezjanow.pl/>, (dostęp: 3.02.2016).

⁴⁴ *Parafia św. Maksymiliana w Koninie*, <http://www.maksymilian.konin.pl/>, (dostęp: 3.02.2016).

⁴⁵ *Parafia p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Pychowicach*, <http://parafia.krakow.pl/>, (dostęp: 3.02.2016).

⁴⁶ *Parafia pw. św. Józefa w Sarnowie*, <http://diecezjaplocka.pl/parafie/sarnowo-sw-jozefa>, (dostęp: 3.02.2016).

⁴⁷ *Parafialna Inicjatywa Edukacji Medialnej*, <http://presscafe.eu/archives/10392>, (dostęp: 3.02.2016).

⁴⁸ *Parafia pw. św. Pawła Apostoła w Bochni*, <http://www.pawelbochnia.pl/>, (dostęp: 3.02.2016).

kowane są również weekendowe seminaria z medioznawcami – w parafii Niepokalanego Poczęcia w Wigrach⁴⁹.

3.3. INICJATYWY RUCHÓW KATOLICKICH

Na potrzebę ogólnopolskiego wsparcia parafii w rozwoju edukacji medialnej lub ich mediatyzacji odpowiedziała założona 10 sierpnia 2015 r. Fundacja „Medialna Parafia”. Jej głównym celem jest poprawa i zwiększenie aktywności informacyjnej (tzw. *public relations*) parafii Kościoła rzymskokatolickiego, a także wzrost aktywności społecznej oraz wszelkie działania na rzecz wzmocnienia społeczeństwa obywatelskiego w Polsce⁵⁰. Zważywszy na fakt, że powstanie tego opracowania nastąpiło pół roku po utworzeniu Fundacji, nie można stwierdzić skuteczności działań organizacji. Nie ma też strony internetowej organizacji⁵¹.

Główną formą współczesnej aktywności w zakresie katolickiej edukacji medialnej w Polsce jest działalność Stowarzyszenia Dziennikarzy Katolickich. W punkcie 2, przyjętej przez Stowarzyszenie deklaracji ideowej, zaznaczono, że odradzające się struktury życia społecznego po przełomie lat osiemdziesiątych XX w., nastawione na demokratyzację życia po okresie totalitarnego zniewolenia osoby ludzkiej i wolności słowa, upoważniają do podjęcia inicjatyw także na polu tworzenia nowych struktur, w tym przypadku odwołujących się do dwu kryteriów: zawodowego – związanego z pracą dziennikarską, oraz wyznaniowego, opierającego się na katolickiej nauce i formacji religijnej⁵². Przykład, jaki mają dawać dziennikarze katolicy, ma zachęcać do etycznego postępowania pracowników innych mediów. Dzięki jasno sprecyzowanej deklaracji, dostępnej na stronie internetowej, inne organizacje lub dziennikarze mogą z niej korzystać i bez wstąpienia do Stowarzyszenia, formować swoją postawę dziennikarską.

Porównując poziom propagowania edukacji medialnej organizacji katolickich z organizacjami świeckimi, te drugie ukazują znacznie bardziej atrakcyjną ofertę. Mowa o organizacjach, takich jak: Fundacja Nowe Media⁵³, Fundacja Nowoczesna Polska⁵⁴ i innych, które prowadzą m.in. regularne warsztaty, konkursy oraz szkolenia. Również instytucje państwowe starają się wspierać materialnie i niematerialnie realizację projektów medialno-edukacyjnych czy edukacyjno-filmowych. Za przy-

⁴⁹ Parafia pw. Niepokalanego Poczęcia w Wigrach,

<http://diecezjaelk.pl/parafie.html?sobi2Task=sobi2Details&sobi2Id=72>, (dostęp: 3.02.2016).

⁵⁰ Fundacja „Medialna Parafia”, https://mojepanstwo.pl/dane/krs_podmioty/570536,fundacja-medialna-parafia#wiecej, (dostęp: 4.02.2016).

⁵¹ Błąd wczytywania strony internetowej, <http://www.medialnaparafia.org>, w dniu 4.02.2016 r.

⁵² Stowarzyszenie Dziennikarzy Katolickich, *Deklaracja ideowa*, <http://www.ksd.media.pl/deklaracja-ideowa>, (dostęp: 01.02.2016).

⁵³ Fundacja Nowe Media, *Statut Fundacji*, http://www.fundacjanowemedia.org/public/download/statut_fundacja_nowe_media.pdf (dostęp: 01.02.2016).

⁵⁴ Fundacja Nowoczesna Polska, *Projekty*, <https://nowoczesnapolska.org.pl/dzialania/nasze-projekty/> (dostęp: 01.02.2016).

kład może posłużyć Państwowy Instytut Sztuki Filmowej⁵⁵ oraz Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji⁵⁶.

Na uwagę zasługują także działania mediów i wydawców katolickich. Tradycyjne media katolickie wzmiankują o edukacji medialnej i funkcji mediów. Telewizja Trwam porusza te tematy w programie Siódmy Sakrament⁵⁷, gdzie omawiane są zagrożenia związane np. z nadmierną przemocą w grach komputerowych. W Telewizji Trwam dostępne są również transmisje z sympozjów w Wyższej Szkole Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu, poświęconych mediom, np. Sympozjum „Oblicza mediów w Polsce” z 24 stycznia 2015 r.⁵⁸. Wydawnictwa katolickie działają głównie w Stowarzyszeniu Wydawców Katolickich. Nie można jednak zaobserwować znacznego zaangażowania wydawnictw w propagowanie edukacji medialnej. Klub Książki Katolickiej również jest nieweryfikowalny pod kątem prowadzonych działań, można jedynie stwierdzić możliwość zamówienia książek za pośrednictwem portalu⁵⁹.

4. WNIOSKI I POSTULATY

Przeprowadzona wyżej analiza dokumentów Kościoła w Polsce w zakresie edukacji medialnej oraz praktycznych inicjatyw w tym obszarze wskazuje na podjęcie kilku pilnych zadań społecznych i duszpasterskich:

- Przede wszystkim należy zachęcać do wypracowania spójnego dokumentu Konferencji Episkopatu Polski, podejmującego problematykę edukacyjno-medialną. Być może przeszkodą do powstania takiego opracowania jest postrzeganie edukacji medialnej jedynie jako technicznej kompetencji. Powszechne nauczanie Kościoła o mediach od początku jednak miało charakter humanistyczno-społeczny.

- Cenną inicjatywą w rozwoju katolickiej edukacji medialnej w Polsce byłoby utworzenie internetowego katalogu przedsięwzięć podejmowanych przez katolickie, parafie czy organizacje katolickie. Powstały wortal internetowy służyłby również wymianie doświadczeń przez te organizacje, prowadzeniu badań naukowych w tym zakresie, inicjowaniu wspólnych akcji w Polsce.

- Istotną rolę w promocji edukacji medialnej mogą odegrać szkoły katolickie, dlatego warto zachęcać ich dyrektorów oraz organizacje zrzeszające ten typ szkolnictwa w Polsce do inicjowania programów wychowawczo-medialnych. Należy odnotować, że przynajmniej dwa teologiczne ośrodki akademickie w Polsce prowadzą kształcenie nauczycieli w zakresie mediów, Wydział Teologiczny Uniwersytetu Kar-

⁵⁵ PISF, *Po Edukację i upowszechnianie*, <http://www.pisf.pl/dotacje/dofinansowane-projekty/2015/po-edukacja-i-upowszechnianie>, (dostęp: 01.02.2016).

⁵⁶ KRRiT, *Drogowskaz Medialny*, <http://www.krrit.gov.pl/drogowskaz-medialny/> (dostęp 01.02.2016 r.).

⁵⁷ *Siódmy Sakramenty, Dziecko w świecie gier komputerowych*, <http://www.tv-trwam.pl/film/siodmy-sakrament-wychowanie-nastolatkow>, (dostęp: 01.02.2016).

⁵⁸ *TV Trwam, Oblicza mediów w Polsce*, <http://www.tv-trwam.pl/film/oblicza-mediow-w-polsce>, (dostęp: 01.02.2016).

⁵⁹ *Klub Książki Katolickiej*, <http://www.klubksiazkikatolickiej.pl/>, (dostęp: 04.02.2016).

dynała Wyszyńskiego w Warszawie⁶⁰ oraz Wydział Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II⁶¹. Mogą one dostarczyć szkolnictwu katolickiemu zarówno teoretycznego, jak i praktycznego wsparcia w rozwoju edukacji medialnej w szkole.

• Dobrym rozwiązaniem byłoby upowszechnianie lokalnych form edukacji medialnej w parafiach, poprzez organizowanie okazjonalnych lub cyklicznych spotkań z teoretykami i praktykami komunikacji społecznej.

Należy mieć nadzieję, że podjęty wysiłek badawczy i organizacyjny w zakresie edukacji medialnej w Polsce przyniesie dobre owoce zarówno dla Kościoła, jak i całego społeczeństwa.

BIBLIOGRAFIA

- Archiwum dźwięków Katolickiego Radia Podlasie*, <http://archiwum.radiopodlasie.pl/?p=30695%27>, (dostęp: 31.01.2016).
- Dec I., *Komunikat dotyczący Dnia Środków Społecznego Przekazu*, Świdnica, 15 września 2013 r.
- Depo W., *Przesłanie na Niedzielę Środków Społecznego Przekazu*, Częstochowa, 21 września 2015 r.
- Depo W., *Słowo Dzień Środków Społecznego Przekazu*, Częstochowa, 14 września 2015 r.
- Dokument Konferencji Episkopatu Polski przygotowany przez Radę ds. Społecznych. W trosce o człowieka i dobro wspólne*, Wydawnictwo Biblos, Tarnów 2012.
- Dokumenty – Konferencja Episkopatu Polski*, <http://episkopat.pl/dokumenty/0.1.index.html>, (dostęp: 21.10.2015).
- Dokumenty Polskiego Synodu Plenarnego*, http://www.opoka.org.pl/nauczanie/d_episkopatu/Synod_dokumenty.pdf, (dostęp: 21.10.2015).
- Fundacja „Medialna Parafia”*, https://mojepanstwo.pl/dane/krs_podmioty/570536,fundacja-medialna-parafia#wiecej, (dostęp: 4.02.2016).
- Fundacja Nowe Media, Statut Fundacji*, http://www.fundacjanowemedia.org/public/download/statut_fundacja_nowe_media.pdf (dostęp: 01.02.2016).
- Fundacja Nowoczesna Polska, Projekty*, <https://nowoczesnapolska.org.pl/dzialania/nasze-projekty/>, (dostęp: 01.02.2016).
- Gazetka szkolna Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego im. św. Maksymiliana Marii Kolbego w Szczecinie*, <http://sk.edu.pl/en/uczniowie/gazetka-szkolna/112-gazetka-2014-grudzien.html>, (dostęp: 31.01.2016).
- Grzegorz XVI, *Encyklika o liberalizmie i religijnym indyferentyzmie*, 1832.
- Hoser H., *List Abp. Henryka Hosera SAC na 49. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, Warszawa–Praga, 20 września 2015 r.
- Katolickiego Gimnazjum im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Łomży*, http://kglo.edu.pl/?page_id=760, (dostęp: 31.01.2016).
- Katolik Sandomierz*, <https://www.youtube.com/channel/UCAiR-yjv6uwZm-zEyWGzS8Q>, (dostęp: 31.01.2016).
- Klub Książki Katolickiej*, <http://www.klubksiazkikatolickiej.pl/>, (dostęp: 04.02.2016).
- Komunikat z 356. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski*, Przemyśl, 14–16 października 2011 r.
- Komunikat z 358. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski*, Wrocław, 23 czerwca 2012 r.
- Komunikat z 359. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski*, Warszawa, 3 października 2012 r.

⁶⁰ Instytut Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa UKSW, <http://media.uksw.edu.pl/>, (dostęp: 4.02.2016).

⁶¹ Edukacja medialna KUL Jana Pawła II, <http://edukacjamedialna.eu/>, (dostęp: 4.02.2016).

- Komunikat z 361. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski*, Warszawa, 6 marca 2013 r.
- Konkurs Wiedzy o Mediach okiem koordynatora – rozmowa z dr hab. Renatą Piasecką-Strzelec, <http://presik.cba.pl/2015/04/25/konkurs-wiedzy-o-mediach-wywiad/>, (dostęp: 3.02.2016).
- KRRiT, *Drogowskaz Medialny*, <http://www.krrit.gov.pl/drogowskaz-medialny/>, (dostęp: 01.02.2016).
- Leon XIII, *Encyklika o położeniu Kościoła we Włoszech*, 1882.
- Lepa A., *Funkcja logosfery w wychowaniu do mediów*, Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 2006.
- Lepa A., *Media a postawy*, Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie 2003.
- Lepa A., *Pedagogika mass mediów*, Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie 2003.
- Lewek A., *Podstawy edukacji medialnej i dziennikarskiej*, Warszawa: Wydawnictwo UKSW 2003.
- List do kapłanów na Wielki Czwartek 2014 r. Kochać i służyć*, Warszawa, 13 marca 2014 r.
- List pasterski Episkopatu Polski na Niedzielę Świętej Rodziny. Zachowujcie niedzielę, a niedziela zachowa waszą rodzinę*, Warszawa, 30 grudnia 2012 r.
- List pasterski Episkopatu Polski. Bezcenne dobro języka ojczystego*, Częstochowa–Jasna Góra, 26 listopada 2009 r.
- List pasterski z okazji Tygodnia Wychowania w Polsce. Wszyscy zaczniemy wychowywać*, Licheń–Włocławek, 12–18 września 2011 r.
- Młodzieżowa Akcja Multimedialna*, <http://dev.mam.media.pl/show/editorial/473>, (dostęp: 3.02.2016).
- Nauczanie biskupów – Konferencja Episkopatu Polski*, http://www.opoka.org.pl/nauczanie/d_episkopatu/konferencja_ep.html, (dostęp: 21.10.2015).
- Nauczanie biskupów – zestawienie zbiorcze*, http://www.opoka.org.pl/nauczanie/d_episkopatu/zestawienie.php, (dostęp: 21.10.2015).
- O Salve.tv*, <http://www.salvetv.pl/o-salve-tv-10555>, (dostęp: 31.01.2016).
- Oferta edukacyjna LO im. Bł. Ks. Jeżego Popieluszki w Stalowej Woli*, <http://skst.pl/rekrutacja-liceum/oferta-edukacyjna-lo/>, (dostęp: 31.01.2016).
- Olimpiada Medialna*, <http://www.olimpiada-medialna.edu.pl/>, (dostęp: 3.02.2016).
- Oświadczenie Konferencji Episkopatu Polski w sprawie Telewizji Trwam*, Warszawa, 6 marca 2013 r.
- Oświadczenie Rady Stałej Konferencji Episkopatu Polski w sprawie przyznania Telewizji Trwam miejsca na multipleksie cyfrowym*, Warszawa, 16 stycznia 2012 r.
- Papińska Komisja ds. Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja duszpasterska o środkach społecznego przekazu*, 1971.
- Parafia p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Pychowicach*, <http://parafia.krakow.pl/>, (dostęp: 3.02.2016).
- Parafia p.w. Niepokalanego Poczęcia w Wigrach*, <http://diecezjaelk.pl/parafie.html?sobi2Task=sobi2Details&sobi2Id=72>, (dostęp: 3.02.2016).
- Parafia pw. bł. Doroty z Mątów*, <http://www.parafijasien.gda.pl/>, (dostęp: 31.01.2016).
- Parafia pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Grzybowie*, <http://www.grybow.parafia.info.pl/>, (dostęp: 3.02.2016).
- Parafia pw. św. Pawła Apostoła w Bochni*, <http://www.pawelbochnia.pl/>, (dostęp: 3.02.2016).
- Parafia św. Anny w Łodzi*, <http://www.parafia.swietej-anny.pl/>, (dostęp: 3.02.2016).
- Parafia św. Franciszka z Asyżu w Paźmowie*, <http://www.parafia.prazmow.pl/>, (dostęp: 31.01.2016).
- Parafia św. Jadwigi w Gorlicach*, <http://gorlice-jadwiga.rzeszow.opoka.org.pl/nowa/>, (dostęp: 3.02.2016).
- Parafialna Inicjatywa Edukacji Medialnej*, <http://presscafe.eu/archives/10392>, (dostęp: 3.02.2016).
- Paweł VI, *Orędzie na I Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu – Środki społecznego przekazu ważnym elementem cywilizacji*, 1967.
- PISEF, *Po Edukacja i upowszechnianie*, <http://www.pisf.pl/dotacje/dofinansowane-projekty/2015/po-edukacja-i-upowszechnianie>, (dostęp: 01.02.2016).
- Pius IX, *Encyklika o zagrożeniu Kościoła we Włoszech przez rewolucję*, 1849.
- Pius XI, *Encyklika o chrześcijańskim wychowaniu młodzieży*, 1929.
- Pius XI, *Encyklika o widowiskach kinematograficznych*, 1936.
- Pius XII, *Encyklika o filmie, radiu i telewizji*, 1957.
- Rada ds. Środków Społecznego Przekazu*, http://episkopat.pl/struktura_kep/rady/21.1,rada.html, (dostęp: 22.10.2015).

- Rada Szkół Katolickich, Szkoły Ktolickie w Polsce*, http://www.rsk.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=93:szkoa-z-dusz&catid=48:media-o-rsk&Itemid=161, (dostęp: 31.01.2016).
- Radio Emaus*, <http://www.radioemaus.pl/>, (dostęp: 4.02.2016).
- Radio Parafii Oleśno*, <http://www.radio.parafiaolesno.com.pl/>, (dostęp: 31.01.2016).
- Siódmy Sakramenty, Dziecko w świecie gier komputerowych*, <http://www.tv-trwam.pl/film/siodmy-sakrament-wychowanie-nastolatkow>, (dostęp: 01.02.2016).
- Sobór Watykański II, *Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli*, 1963.
- Spotkanie z dziennikarzem Wiesławem Luką*, <http://www.klosiedlce.pl/index.php/component/content/category/16-o-szkole>, (dostęp: 31.01.2016).
- Stowarzyszenie Dziennikarzy Katolickich, Deklaracja ideowa*, <http://www.ksd.media.pl/deklaracja-ideowa>, (dostęp: 01.02.2016).
- TV Trwam, Oblicza mediów w Polsce*, <http://www.tv-trwam.pl/film/oblicza-mediow-w-polsce>, (dostęp: 01.02.2016).
- Warsztaty dziennikarskie*, <http://klo.franciszkanie.pl/index.php/liceum>, (dostęp: 31.01.2016).

THE CONCERN OF THE CHURCH IN POLAND ABOUT MEDIA EDUCATION

Summary

The article is an analysis of the contemporary teaching of the Church in Poland concerning media education and practical forms of its implementation in society. The source of the research are documents of the 2nd Polish Plenary Synod and Polish Bishops' Conference and also documented catholic initiatives – educational, social and ecclesial ones.

Key words: media education, teaching of the Church on the mass media, the Conference of the Polish Episcopate